

УДК: 005. 591. 6: 330. 341. 1: 658 (477)

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ВПРОВАДЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗА
УМОВ ЗМІННОСТІ ЧИННИКІВ ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА****Швець Ю. О., к.е.н.
Малига Д.А.***Запорізький національний університет*

Стаття присвячена дослідженню інноваційних проектів, аналізу їх впровадження та оцінці впливу на функціонування промислових підприємств. Були розглянуті основні теоретичні підходи вітчизняних і зарубіжних вчених стосовно впровадження інноваційних проектів на промислових підприємствах України. У роботі проаналізовано основні ознаки впровадження інноваційних проектів. Досліджено результати впровадження інноваційних проектів та основні перешкоди, які постають під час впровадження інноваційних проектів. Також в статті досліджені основні тенденції впровадження інноваційних проектів на промислових підприємствах України. Визначено перелік загроз зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на процеси впровадження інноваційних проектів. На основі проведених досліджень визначено вплив інноваційних проектів на промислові підприємства, а також запропоновано основні шляхи покращення впровадження інноваційних проектів задля стимулювання підприємництва та забезпечення його функціонування та розвитку.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційні проекти, інноваційні ризики, управління ризиками

UDC: 005. 591. 6: 330. 341. 1: 658 (477)

**INNOVATIVE PROJECTS: THEORY AND PRACTICE OF
IMPLEMENTATION AT INDUSTRIAL ENTERPRISES IN
CONDITIONS OF VARIABILITY OF ENVIRONMENTAL FACTORS****Shvets, Y.O., PhD in Economics
Malyha, D.A.***Zaporizhzhya national University*

The article investigates innovative products, analysis of their implementation and evaluation of the impact on the functioning of industrial enterprises. The main theoretical approaches of domestic and foreign scientist concerning the implementation of innovative projects at industrial enterprises of Ukraine have been considered. In the study the main features of innovative projects implementation were analyzed. The results of implementation of innovative projects and main obstacles, that arising during the implementation of innovative projects were studied. Also in the article the main tendencies of innovative projects investigation at industrial enterprises

© Швець Ю. О., к.е.н., Малига Д.А., 2016

of Ukraine have been investigated. The list of internal and external environmental threats that influence the processes of implementing innovative projects was defined. On the basis of the studies it was identified the influence of innovative projects on industrial enterprises and provides the main ways to improve the implementation of innovative projects to stimulate entrepreneurship and ensure its functioning and development.

Keywords: innovations, innovative activity, innovative projects, innovation risk, risk management

Актуальність проблеми. За сучасних умов розвитку, вплив таких факторів, як євроінтеграційний процес, закриття доступу до основного російського ринку збуту, формують проблеми щодо конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на європейському ринку збуту. Передумовою підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та налагодження зовнішньо - економічної діяльності є інноваційні технології виробництва. Впровадження інноваційних технологій дозволить збільшити ефективність виробничого процесу шляхом збільшення кількісних та якісних показників продукції, що сприятиме налагодженню розвитку підприємства. Інновації є формою реальних інвестицій, які здійснюються в процесі інвестиційної діяльності підприємства, що підтверджує актуальність даного питання щодо необхідності вивчення інноваційних проектів та результатів їх впровадження на промислових підприємствах України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розробки та впровадження інноваційних проектів на виробництво промислових підприємств, було розглянуто такими відомими вченими: Ж. Говоруха, І. Кульнева, Л. Федулова, О. Алейнікова, І. Зятковський, С. Ковальчук, Є. Лазарева, Ю. Шипуліна, І. Бланк, О. Цогла П. Шаповалов та ін. Проте в умовах стрімкого розвитку ринкової економіки, появи нових кризових ситуацій, промислові підприємства не мають змоги спрямовувати значні фінансові ресурси на реалізацію інноваційних проектів. Тому даний напрям потребує нових подальших досліджень з питань оптимізації впровадження інноваційних проектів та подолання основних загроз під час їх реалізації з метою забезпечення функціонування та розвитку підприємства.

Метою статті є дослідження підходів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо теорії впровадження інноваційних проектів на промислових підприємствах, визначення ознаки впровадження їх на практиці.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційний проект – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційної продукції [1].

Трактування сутності поняття інноваційний проект є багатограним, тому доцільно розглянути основні підходи вчених до його визначення.

Таблиця 1 - Основні підходи вчених щодо трактування поняття інноваційний проект

№ п/п	Вчений	Тлумачення поняття «інноваційний проект»
1	Шапіро В. Д.	«Під проектом розуміється процес цілеспрямованої зміни технічної чи соціально-економічної системи, що переводить її з одного стану в інший» [8].
2	Фельдманн Ж.-Ф.	«Проект – це послідовність дій, що вимагає залучення декількох учасників; проект повинен бути разовим; він повинен мати загальну мету, яка може бути описана як свідоме зміна сформованої ситуації» [12, с. 234].
3	Глущенко В. І.	«Спосіб реалізації інновації, який характеризується системною єдністю: по-перше, комплексу взаємопов'язаних і спрямованих на досягнення певного набору цілей заходів і дій; по-друге, сукупності організаційно-правових, розрахунково-фінансових, конструкторських, технологічних і методичних документів; по-третє, процесу інвестування ресурсів в одержання продукту» [8].
4	Новіков В. С.	«Порядок визначення цілей і завдань для створення або впровадження окремого інноваційного продукту» [3].
5	Попова С. Л.	«Система взаємопов'язаних цілей і програм їхнього досягнення, що являють комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, організаційних, фінансових, комерційних й інших заходів, відповідним чином організованих, оформлених комплектом проектною документації і забезпечуючи ефективне вирішення конкретного науково-технічного завдання, вираженого в кількісних показниках і приводить до інновації» [5, с. 20].
6	Шаповалов П. С.	«Намічений до планомірного здійснення, об'єднаний єдиною метою і приурочений до певного часу комплекс робіт та заходів щодо створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів із зазначенням виконавців, використовуваних ресурсів і їх джерел» [9, с. 9-10].

Джерело: [8; 12, с. 234; 3; 5, с. 20; 9, с. 9-10]

З огляду на це можна стверджувати, що інноваційний проект передбачає розробку, виробництво і реалізацію нового інноваційного продукту. Варто зауважити, що передумовою впровадження інноваційного проекту є розробка етапів формування проекту.

Першою стадією є зародження ідеї та адаптації її до виробництва. На цій стадії формується модель інноваційного проекту на основі результатів проведення науково-дослідних робіт. До основних питань що постають на цьому етапі є визначення потенційних споживачів, термінів проекту, можливих видатків, потенційного прибутку від інновації [6, с. 90].

Другою стадією інноваційного проекту є розробка. На цій стадії відбувається вирішення питання про спосіб досягнення мети та цілей інноваційного проекту. Здійснюється аналіз альтернативних шляхів досягнення мети проекту, формується план проекту, відбувається затвердження витрат та їх джерел, й проходить процес наймання висококваліфікованих фахівців, зазвичай на конкурсній основі, і завершується ця стадія оформленням контрактної документації

Третьою стадією є реалізація проекту. Характеризується виконанням поставлених і затверджених на другій стадії робіт. Відбувається контроль за планом, зокрема за термінами проекту та вже використаними ресурсами. Відбувається коригування можливих відхилень і регулювання ходу інноваційного проекту [6, с. 91].

Ми вважаємо, що найважливішим фактором впровадження інноваційного проекту є висококваліфіковані фахівці, бо саме ідея, яка зароджується у фахівців, доводиться ними до оптимальних опцій, є основним елементом інновацій. Без фахівця ідея може зовсім не з'явитися або у процесі аналізу отримати неефективний план, що призведе до зниження ефективності процесу реалізації проекту. Тому висококваліфіковані фахівці є необхідною умовою для ефективного впровадження інноваційного проекту.

Фахівців з інноваційних проектів називають інноваційними менеджерами. Вони займаються пошуком нововведень, складанням інноваційного портфелю підприємства на проведення науково-дослідницьких робіт та розробок, керують науковими колективами. Даний фахівець має постійний зв'язок з керівництвом підприємства. Особливістю такого зв'язку є те, що саме керівництво несе відповідальність за ефективність науково-дослідницьких робіт.

Вибір методу планування і контролю особливо важливий при колективних дослідницьких проектах. Головне у плануванні робіт з інноваційного проекту – це безперервне підтримання стратегії проекту з урахуванням змін, що відбуваються на шляху до досягнення цілей. У проекті планується предметна область (результати проекту, їх характеристики і комплекс робіт), вартість, час виконання всього проекту та його окремих етапів, якість, витрати, ризику, обсяг поставок [9, с. 95].

Доцільно визначити, що процес впровадження інноваційних проектів базується на наступних принципах:

– принцип планування – інноваційний проект має чіткий план реалізації;

– принцип гнучкості – передбачає здатність планів реагувати на вплив непередбачуваних явищ, та ризиків [7, с. 76].;

– принцип узгодженості;

– принцип еластичності – характеризується властивістю зберігати необхідні резерви при оптимальних рішеннях, та визначати альтернативні варіанти;

– принцип системності – врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на процес впровадження інноваційних проектів;

– принцип комплексності – врахування у процесі інноваційного проекту окремих аспектів його реалізації, таких як технологічного, організаційного, фінансового, трудового, екологічного, соціального та ін.;

– принцип об'єктивності – використання актуальної і достовірної інформації при розробці та впровадженні інноваційного проекту, яка враховує зміну внутрішніх і зовнішніх факторів інноваційного середовища [7, с. 76-77].

Основним документом, який відображає втілення принципу планування інноваційного проекту є бізнес-план. Бізнес-план інноваційного проекту формується на співвідношення досягнення поставленої мети та її окупності. Варто відзначити, що за мету інноваційного проекту ставлять одержання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Існують такі види інноваційних проектів:

1. Популярним та найкращим результатом інноваційного проекту є поява нового інноваційного продукту, аналогів якого нема у конкурентів. Поява такого продукту, принесе стабільний дохід та відрив від конкурентів, можливість виходу на нові ринки, та інші позитивні елементи. Проте такий інноваційний проект має значні витрати та інвестиційні видатки, а також значні ризики. Серед основних ризиків виділяють зниження рентабельності власного капіталу та рентабельності інвестицій [9, с. 85 – 86].

2. Другим популярним інноваційним проектом є модернізація та використання нового технічного обладнання або нової технології виробництва. Цей інноваційний проект, потребує значних поточних

інвестиційних витрат. Результатами такого інноваційного проекту буде збільшення ефективності виробництва, збільшення ефективності використання сировини і матеріалів, а також завдяки новітньому автоматичному обладнанню можна заощадити на персоналі, енергетичних ресурсах і збільшити не тільки якість продукції, але й її кількість. Основними ризиками виступають довгостроковий термін окупності, ймовірність виходу з ладу обладнання тощо [9, с. 86 – 87].

Доцільно розглянути основні джерела фінансування інноваційних проектів, до яких відносять:

- власні кошти підприємства та її внутрішньогосподарські резерви;
- позикові кошти (кредитні лінії, короткострокові та довгострокові банківські кредити, тощо);
- кошти від продажу акцій або одержані у вигляді пайових та інших внесків членів трудових колективів, громадян, юридичних осіб;
- кошти, що перебувають у централізованому володінні об'єднань підприємств кошти позабюджетних фондів;
- кошти Державного бюджету;
- кошти іноземних інвесторів [10, с. 102-103].

Одночасно розробка та реалізація інноваційного проекту залежить не лише від обсягу фінансових ресурсів але й від впливу ризиків.

Передумовою зменшення негативної дії ризиків на проект є управління ризиками. Управління ризиками інноваційних проектів припускає рішення наступних завдань:

- виявлення ризиків;
- оцінку ризиків (частоту виникнення, масштаби і наслідки ризиків); вплив на потенційні ризики;
- контроль ризиків (збір та аналіз інформації про що виникають у процесі реалізації проекту ризики, дії та ін.)

В разі настання ризикової ситуації доцільно визначити основні варіанти її вирішення. Варіанти прийняття рішень в умовах ризикової ситуації [9, с. 97]:

- ухилення від ризику – суб'єкт, який приймає рішення, прагне максимально уникнути можливих ризиків, тому він готовий нести великі витрати на різні заходи з контролю і страхівки ризиків;

– переваги ризику – суб'єкт охоче йде назустріч ризику, він приймає лише мінімальні заходи по його страхуванню і готовий сам нести відповідальність за його наслідки;

– байдужість до ризику – суб'єкт, який приймає рішення, прагне до оптимізації витрат на ризик і намагається зважено застосовувати різні інструменти і методи страхування та ліквідації ризику.

Управління ризиками дозволить підвищити прибутковість та надійність інноваційного проекту. Однак за сучасних умов розвитку управління ризиками є неефективним, що можна прослідкувати за динамікою впровадження інноваційних проектів.

Таблиця 2 - Впровадження інноваційних проектів на промислових підприємствах України за 2011-2015 рр.

Показники	2012	2013	2014	2015
Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	13,6	13,6	12,1	15,2
Впроваджено нових технологічних процесів	2188	1576	1743	1217
у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	554	502	447	458
Впроваджено у виробництво інноваційних видів продукції, найменувань:	3403	3138	3661	3136
з них нові види техніки	942	809	1314	966
Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	3,3	3,3	2,5	1,4

Джерело: [4]

Для наглядного аналізу динаміки впровадження інноваційних проектів доцільно побудувати графік.

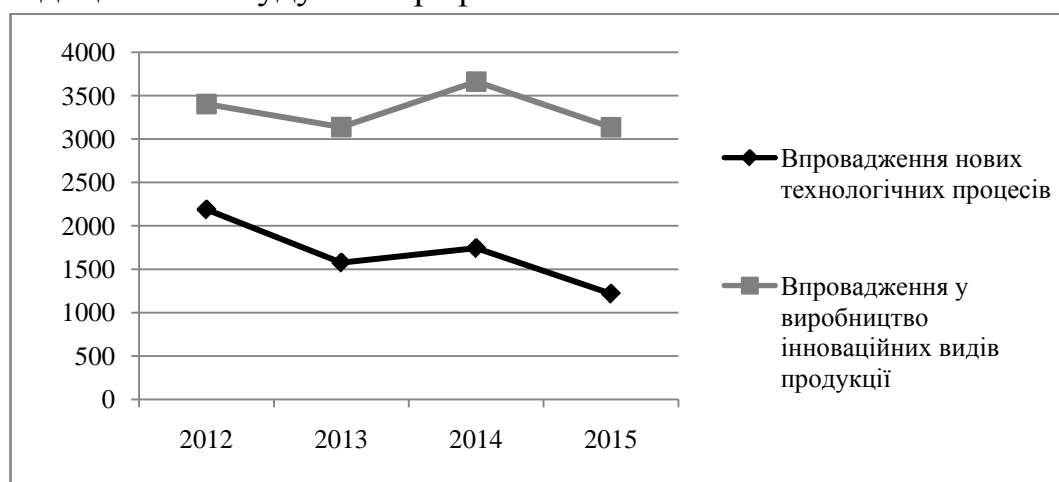

Рис. 1. Динаміка впровадження інноваційних проектів на промислових підприємствах України в період за 2012-2015 рр.

Джерело: [4]

Відповідно до результатів отриманого дослідження, слід відзначити, що питома вага підприємств, які впроваджують інноваційні проекти за 2015 р. у порівнянні з 2014 р. збільшилася на 3,1 %, що свідчить про ріст тенденції зацікавленості підприємств в залученні інновацій.

Проте слід відзначити, що кількість впроваджених інноваційних проектів з новими технологіями та виробництвом інноваційних продуктів зменшилися й досягли свого мінімуму за 4 роки. На нашу думку, на такі результати вплинула економічна нестабільність, політична криза, загострення ситуації у Донецькій та Луганській області. Вплив цих факторів відбився у втраті важливих ринків збуту для промислових підприємств та переорієнтації їх на інші зовнішні ринки, зокрема європейський. На даний момент більшість промислових підприємств України перебувають на межі банкрутства. Основними перешкодами на шляху впровадження інноваційних проектів є:

- застаріла організаційна структура, яка не відповідає вимогам інноваційного розвитку;
- недостатність фінансування наукових досліджень і можливість використання інноваційних розробок;
- недосконале стимулювання інноваційної діяльності з боку держави;
- неефективність законодавчого регулювання інноваційної діяльності;
- загострення політичної обстановки;
- погіршення добробуту населення.

Визначення необхідності впровадження інновацій та глибини змін прийнято проводити за трьома основними напрямками [3]:

1. Визначається, задоволенням підприємства динамікою своїх результатів господарської діяльності та станом фінансових ресурсів.

2. Визначається конкурентоспроможність підприємства за показниками задоволення споживачів, тобто за методом семантичного позиціонування.

3. Керівництвом підприємства визначається, яку конкурентну позицію планує зайняти на ринку дане підприємство: зберігати чинну позицію чи змінювати на іншу.

На основі проведеного аналізу динаміки впровадження інноваційних проектів доцільно привести можливі шляхи покращення впровадження інноваційних проектів:

- впровадження інноваційних проектів повинне повною мірою базуватися на досвіді промислово – розвинених країн;

- потрібно ввести фінансування з державного бюджету на найкращі науково – дослідницькі та дослідно – конструкторські розробки, які будуть визначатися на конкурсній основі [12, с. 236];

- розглянути можливість придбання за кордоном ліцензій, найновішого обладнання, технологій, які необхідні для здійснення інновацій;

- залучення науково – технічного персоналу до творчості. Тобто сформувані необхідні умови для персоналу, які допоможуть розкрити творчий потенціал робітників [12, с. 236];

- потрібно знайти джерела недержавного фінансування інноваційних процесів. Ця умова передбачає створення сприятливого інвестиційного клімату, який багато в чому залежить від державної політики.

Проте варто відзначити, що впровадження інноваційних проектів переслідують такі загрози:

- порушення визначених строків інноваційного проекту, внаслідок порушення термінів постачання необхідних матеріалів та сировини, форс-мажори, до яких відносять економічні, політичні, природні явища [6, с. 91];

- недостатня кваліфікація персоналу, яка може привести, насамперед до помилок у документації, у плануванні проекту, знизити очікуване значення проекту, тощо;

- розрив контрактів з контрагентами;

- неефективне і нецільове використання коштів спрямованих на інноваційний проект;

- спекулятивне використання наданих державних пільг на інноваційні проекти [6, с. 92].

Висновки. Успішне втілення інноваційних проектів сприяє розвитку вітчизняних промислових підприємств, який проявиться у зміцненні конкурентної спроможності підприємств на зовнішніх ринках.

Інноваційний проект являє сукупність таких елементів, як розробка, виробництво і реалізація нового інноваційного продукту. Впровадження інноваційного проекту проходить у 3 етапи – формування ідеї, розробка проекту і реалізація проекту. Прослідкувавши за динамікою впровадження інноваційних проектів промислових підприємств в Україні відзначимо, що за останні 4 роки помітні тенденції до зниження інноваційної активності. У 2015 р. були зафіксовані мінімальні значення щодо впровадження інноваційних проектів. На основі аналізу були запропоновані шляхи покращення впровадження інноваційних проектів, серед яких: використання досвіду розвинутих країн; держана підтримка найкращих інноваційних розробок; залучення до творчості персоналу; пошук недержавних джерел фінансування. На впровадження інноваційних проектів, впливають такі загрози, як: некваліфікований персонал; порушення домовленостей з контрагентами з приводу постачання сировинних матеріалів; форс-мажори. У цілому було розкрито основні проблеми впровадження інноваційних проектів, за умови подолання яких, будуть створені можливості щодо реалізації даних проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-15 від 05.12.2012 р, [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Компанієць Ю. С. Особливості впровадження інноваційних проектів на підприємстві / Ю.С. Компанієць, А.Г. Балдинюк // ВТЕІ КНТЕУ. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=33667>
3. Марчук Н. О. Визначення можливих напрямків інноваційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Н. О. Марчук, О. В. Лапін // Електронне науково фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – №12. – Режим доступу – <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3647>.
4. Наука та інновації / [Електронний ресурс] / Державна статистика України. – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Бухта В. Проблеми інвестиційно-інноваційної привабливості промислових підприємств України у конкурентному середовищі / В. Бухта // Галицький економічний вісник. – Тернопіль: ТНТУ, 2014. – Т. 46. – № 3. – С. 20–28.
6. Дегтярьова С. А. Розвиток інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств у сучасних умовах / С. А. Дегтярьова // Вісник ОНУ ім. Мечникова І.І. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2/3. – С. 90–93.

7. Кадол Л. В. Принципи формування інноваційної політики підприємства / Л.В. Кадол, Л. М. Кравчук // Науковий вісник ХДУ. – 2016. – Вип. 17. – С. 76–79.
8. Гамідуллаєв Р. Б. Аналіз теоретичних підходів до визначення терміна «інноваційний проект» / Р. Б. Гамідуллаєв // [Електронний ресурс] / Науковий сайт. – 2012. – Режим доступу –<http://www.be5.biz/ekonomika1/r2012/2781.htm>
9. Ільєнкова С. Д. Інноваційний менеджмент: підручник / С. Д. Ільєнкова. – [3 вид. перероб. і доп.] – М. :Юніті-Дана, 2010. – 335 с.
10. Гринько Т. В. Аналіз потенціалу інноваційного розвитку в промисловості України / Т. В. Гринько // Вісник серія «Економіка». – Дніпро. ДНУ ім. О. Гончара. – 2010. – Вип.4(2). – С. 10–16.
11. Симоненко Д. С. Основні підходи, щодо визначення сутності та джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України / Д. С. Симоненко // Вісник соціально економічних досліджень. –2012. – Вип. 4(47). – С.98–104.
12. Чайка І.В. Проблеми та шляхи покращення фінансування інноваційних програм та проектів України/ І.В. Чайка//Сталий розвиток економіки. – 2013 – №1 - С. 234-237.